

Václav Havel (1936–2011)

Vážení čtenáři,

úvodní slovo prvního čísla nového ročníku Ochrany přírody je trochu netradiční. Na sklonku loňského roku, dne 18. prosince, zemřel pan Václav Havel, poslední polistopadový prezident Československa a první prezident České republiky, nejvýraznější osobnost sametové revoluce, dramatik, státník, filozof... Vzhledem k dvouměsíční periodicitě našeho časopisu jsme již nemohli reagovat na tuto pro celou českou společnost smutnou událost, proto tak činíme nyní. Přinášíme výňatky z jeho projevu na konferenci Životní prostředí pro Evropu v Dobříši 21. června 1991, která zcela zásadním způsobem přispěla k dalšímu koordinovanému postupu evropské ochrany přírody a péče o životní prostředí.

Myšlenky Václava Havla ani po více jak dvaceti letech neztrácejí nic ze své hloubky a autenticity, byť je tehdejší prezident pronesl jako bezprostřední reakci na čtyřicetiletou vládu jedné strany.

Redakce

(...) Velká část našich lesů umírá, do některých našich řek se člověk štítí strčit prst, jsou u nás oblasti, kde téměř nelze dýchat. V těchto oblastech lidé umírají dřív než jinde a děti se rodí nemocné. (...) Velké kusy naší země se proměnily v měsíční krajinu bez života. (...)

(...) Pro totalitní systém je charakteristické, že nedbá mínění občanů, zvláště těch, kteří něco kritizují. K mínění veřejnosti, ekologických odborníků a ekologických hnutí nebyl tedy brán zřetel, ba mnozí, kteří se s daným vývojem odmítali smířit a kritizovali ho, byli za své postoje tvrdě postihováni. (...) Bývalý režim obratně těžil ze skutečnosti, že ekologické vědomí buď neexistovalo, nebo vegetovalo kdesi na dolním okraji jejich celkového hodnotového spektra. Iniciativu těch jednotlivců, kteří chtěli vystoupit z onoho bludného kruhu autodestrukce, se proto snažil podvázat licoměrnou podporou ekologických aktivit, které nesměřovaly k jádru věci, ale měly jen dekorativní efekt. Tento systém – a to je možná to nejhorší – byl založen na principu bezuzdného vykořisťování minulosti i budoucnosti ve prospěch přítomnosti. Vycházel z hesla "po nás potopa".

(...) Ale to všechno stále ještě není to hlavní. Jsou to vlastně jen důsledky něčeho hlubšího a podstatnějšího, totiž určitého vztahu ke světu, k přírodě, k člověku, k bytí. Prostě určité ideologie. Ideologie, jejíž základní mentální polohou byla pýcha. Ideologie člověka, který se domníval, že našel univerzální klíč ke světu, člověka, který si myslel, že všechno pochopil, všemu rozumí, a tudíž všechno může. (...) Jsem přesvědčen, že to byla právě tato ideologie, tato mentalita, která dovedla naši zemi na pokraj ekologické katastrofy.

(...) Nelze budovat energetiku a průmysl bez ohledu na jejich ekologické následky a teprve dodatečně, až si ekonomika na to vydělá, tyto následky odstraňovat. Nelze nejprve vydělávat peníze špiněním přírody a pak ty peníze investovat do čištění toho, co bylo jejich vyděláváním zašpiněno. (...)

(...) Dovolte mi připomenout onen základní princip ekologie a z ní odvozených disciplín, který zdůrazňuje vzájemnou podmíněnost všech partikulárních jevů, jejich zasazenost do celků s vyšším stupněm integrace. Nemusím jistě připomínat, že tato provázanost má vpravdě globální rozměr. Naše planeta je plná důkazů, kam vede přezírání tohoto principu. Nejen velké katastrofy černobylského typu, ale již pouhá zřetězení menších, lokálně ohraničených prohrěšků vůči tvrdé logice přírodního systému staví samozvané vládce přírody do role zaskočeného dítěte, neschopného zvládat důsledky vlastní nezodpovědnosti. (...) Člověk není vládcem přírody, není jejím pánem, jejím vrcholem, jejím nejlepším organizátorem, jejím rozumem. Člověk je prostě jen její součástí. (...) Myslím, že minulá éra nám přinesla dvě věci, jednu špatnou a jednu dobrou. Tou špatnou je zdevastované životní prostředí, které z naší země vyzařuje daleko za naše hranice a které pomáhá ničit životní prostředí v celé Evropě a v celém světě. Dobrou věcí, kterou nám přinesla, je neobyčejně živá a názorná zkušenost tak říkajíc filozofická. Totiž zkušenost, že člověk není vševědoucím pánem zeměkoule, který si na ní smí beztrestně dělat, co ho napadne a co se mu právě z nějakých důvodů hodí. Vláda do nepřičetnosti zpychlého rozumu nás paradoxně poučila možná víc než jiné, že svět je upředěn z nesmírně složitého a tajemného předíva, o němž víme po čertech málo a k němuž se musíme chovat po čertech pokorně.

(...) Snad na pozadí toho, co jsem tu právě řekl, je srozumitelné, proč je právě Československo tak iniciativní ve sféře mezinárodní ekologické spolupráce a proč se konference „Životní prostředí pro Evropu“ koná právě u nás.

*Z projevu Václava Havla na konferenci Životní prostředí pro Evropu, která se uskutečnila v Dobříši 21. června 1991
(Úplné znění naleznete na www.vaclavhavel-library.org)*